

האוניברסיטה העברית בירושלים

סילבוס

משטר מדינת ישראל - 56103

תאריך עדכון אחרון 18-03-2018

נקודות זכות באוניברסיטה העברית: 4

תואר: בוגר

היחידה האקדמית שאחראית על הקורס: מדע המדינה

השנה הראשונה בתואר בה ניתן ללמוד את הקורס: 0

סמסטר: סמסטר ב'

שפת ההוראה: עברית

קמפוס: הר הצופים

מורה אחראי על הקורס (רכז): פרופ' שאול שנהב

דוא"ל של המורה האחראי על הקורס: shaul.shenhav@mail.huji.ac.il

שעות קבלה של רכז הקורס: ב 12:15-13:15

מורי הקורס:

תאור כללי של הקורס:

הקורס נועד להקנות לתלמידי מדע המדינה היכרות עם המערכת הפוליטית בישראל, עם הרקע לצמיחתה ועם מאפייניה לאורך השנים. במהלכו נלמד בין השאר, על ההיסטוריה הפוליטית של מדינת ישראל, על רשויות השלטון ועל מפת המפלגות. במסגרת הקורס ננתח סוגיות פוליטיות נבחרות וננסה ללמוד מהן על המשטר של מדינת ישראל.

מטרות הקורס:

1. ידע והבנה בסיסיים של המערכת הפוליטית בישראל;
2. הכרת הכללים החוקיים, המוסדיים וההיסטוריים המנחים את פעולות רשויות המדינה;
3. יכולת להבין ולנתח את אירועים פוליטיים בהקשרים שונים.

תוצרי למידה

בסיומו של קורס זה, סטודנטים יהיו מסוגלים:

1. להכיר מאורעות מכוננים והכרעות פוליטיות שעיצבו את המערכת הפוליטית של מדינת ישראל;
2. לנתח תהליכים פוליטיים והיסטוריים בסיוע מקורות שונים;
3. לכתוב חוות דעת בהסתמך על מקורות שונים ועל טיעונים מנומקים.

דרישות נוכחות (%) :

80

שיטת ההוראה בקורס: הרצאה, דיונים, עבודות ומבחנים.

רשימת נושאים / תכנית הלימודים בקורס:

1. 19.3.2018 - הקדמה: "הסיפור של ישראל" זהות, פוליטיקה וחברה; הצגת הקורס
2. 21.3.2018 "שבטים" ושסעים
3. 26.3.2018 שבטים ושסעים (סיכום); המנדט הבריטי ומוסדות היישוב
4. 9.4.2018 המעבר מיישוב למדינה
5. 11.4.2018 משברים ראשונים (1948-1949)
6. 16.4.2018 המערכת הפוליטית קווי מתאר כלליים; הנחיות לקראת כתיבת עבודות (בקבוצות - לפי עבודות)
7. 23.4.2018 שאלת החוקה ובניית מוסדות
8. 25.4.2018: לחקור את ישראל: דילמות וסוגיות יסוד בחקר הפוליטיקה בישראל: שיחה עם ד"ר דנה בלאנדר ופרופ' יצחק גל-נור
9. 30.4.2018 הכנסת והבחירות לכנסת
10. 2.5.2018 מפלגות ומפת המפלגות א'

11. 7.5.2018 מפת המפלגות ב'
12. 9.5.2018 מבחן אמצע; הממשלה
13. 16.5.2018 הממשלה (המשך); ועדות חקירה וביקורת המדינה
14. 21.5.2018 שיטת הממשל בישראל: אתגרים, בעיות והצעות לשינויים
15. 23.5.2018 מערכת בתי המשפט
16. 28.5.2018 סקירה היסטורית: אירועים ונושאים בהיסטוריה ופוליטיקה בישראל
17. 30.5.2018 יחסי העצמה בין הרשויות ו"המהפכה החוקתית"
18. 4.6.2018 השלטון המקומי בישראל
19. 6.6.2018 חוקה בחירות ורשויות השלטון - דיון מסכם
20. 11.6.2018 שיח, רטוריקה ותקשורת בפוליטיקה הישראלית
21. 13.6.2018 חברה וכלכלה;
22. 18.6.2018 הערבים אזרחי ישראל
23. 20.6.2018 דת ומדינה
24. 25.6.2018 השאלה הפלסטינית וסוגיית הגבולות
25. 27.6.2018 דיון מסכם והכנה לבחינה

חומר חובה לקריאה:

שער ראשון: חברה ופוליטיקה בישראל - הקדמה

1. 19.3.2018 - הקדמה: "הסיפור של ישראל" זהות, פוליטיקה וחברה; הצגת הקורס

2. 21.3.2018 "שבטים" ושסעים

קריאת חובה:

הורוביץ, דן וליסק, משה. מצוקות באוטופיה. תל-אביב: עם עובד, 1990. עמ' 9-27, 69-72.

מקורות ראשוניים:

תקווה ישראלית, בית הנשיא, סדר ישראלי חדש ("נאום השבטים"), ריבלין, ראובן. 6.3.2018.

קריאת רשות:

הורוביץ, דן וליסק, משה. מצוקות באוטופיה. תל-אביב: עם עובד, 1990. עמ' 9-141. סמוחה, סמי. "שסעים מעמדיים, עדתיים ולאומיים ודמוקרטיה בישראל". בתוך: החברה הישראלית: היבטים ביקורתיים, בעריכת אורי רם. תל אביב: ברירות, 1993, עמ' 172-202. מקורות ראשוניים: ועדת החקירה הציבורית לעניין מאורעות ואדי סאליב, 1959.

שער שני: ראשיתה של המערכת הפוליטית בישראל

3. 26.3.2018 שבטים ושסעים (סיכום); המנדט הבריטי ומוסדות היישוב

קריאת חובה (אתר הקורס):

הורוביץ, דן וליסק, משה. מצוקות באוטופיה. תל-אביב: עם עובד, 1990, עמ' 40-68.

מקורות ראשוניים:

הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, הודעה לתקשורת, ערב יום העצמאות ה-69. ירושלים: אפריל 2017, עמ' 1.

הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, הודעה לתקשורת, ישראל במספרים ערב ראש השנה תשע"ח, עמ' 1.

קריאת רשות:

הורוביץ, דן וליסק, משה. מישוב למדינה. תל-אביב: עם עובד, 1977, עמ' 47 - 88.
פוגל ביז'אווי סילביה. "האמנם בדרך לשוויון? מאבקן של הנשים לזכות בחירה ביישוב היהודי בארץ-ישראל: 1917-1926", מגמות ל"ד (2), 1991, עמ' 262-284.

מקורות ראשוניים:

הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, הודעה לתקשורת, ערב יום העצמאות ה-69. ירושלים: אפריל 2017, עמ' 5-1.

הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, הודעה לתקשורת, ישראל במספרים ערב ראש השנה תשע"ח
הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, לוחות 2.2, 2.6, 2.9, ירושלים: ספטמבר, 2017.

4. 9.4.2018 המעבר מיישוב למדינה

קריאת חובה:

גל-נור ובלאנדר, המערכת הפוליטית בישראל, עמ' 21-34.

מקורות ראשוניים:

חוק השבות, תש"י 1950 (כולל התיקונים).
ההכרזה על הקמת המדינה, ה' באייר תש"ח, מאי 1948.
מנשר, ה' באייר תש"ח, מאי 1948.

קריאת רשות:

מקורות ראשוניים:

פקודת סדרי שלטון ומשפט, תש"ח 1948.
תוצאות הבחירות לאסיפת הנבחרים, 1920-1944.
פקודת המעבר לאסיפה המכוננת, תש"ט 1949.
חוק יסודות המשפט, תש"ם 1980.
תקנות כנסת ישראל, 1928.
Medding, Peter, The Founding of Israeli Democracy 1948-1967, Oxford: Oxford University Press, 1990, Chapters. 2-4, 7-8.

5. 11.4.2018 משברים ראשוניים (1948-1949)

קריאת חובה:

גל-נור ובלאנדר, המערכת הפוליטית בישראל, עמ' 35 - 57.

קריאת רשות:

יגאל אלון, נאום במועצת הקיבוץ המאוחד לאחר פירוק הפלמ"ח, 1948.
דיון במועצת המדינה הזמנית לאחר פרשת "אלטלנה", 1948.

6. 16.4.2018 המערכת הפוליטית קווי מתאר כלליים; הנחיות לקראת כתיבת עבודות (בקבוצות - לפי עבודות)

קריאת חובה:
גל-נור ובלאנדר, המערכת הפוליטית בישראל, עמ' 1115-1134.

קריאת רשות:
הורוביץ דן ומשה ליסק, מצוקות באוטופיה, תל-אביב, עם עובד, 1992, עמ' 69 - 118.

שער שלישי: חוקה, בחירות ורשויות השלטון

7. 23.4.2018 שאלת החוקה ובניית מוסדות

קריאת חובה:
גל-נור ובלאנדר, המערכת הפוליטית בישראל, עמ' 76 - 115.

מקורות ראשוניים:
החלטת הכנסת בעניין חוקת המדינה (פשרת הררי), 1950.

8. 25.4.2018: לחקור את ישראל: דילמות וסוגיות יסוד בחקר הפוליטיקה בישראל: שיחה עם ד"ר דנה בלאנדר ופרופ' יצחק גל-נור

* מועד אחרון להגשת העבודה הראשונה

קריאת חובה:
גל-נור ובלאנדר, המערכת הפוליטית בישראל, עמ' 9-15.

9. 30.4.2018 הכנסת והבחירות לכנסת
קריאת חובה:
גל-נור ובלאנדר, המערכת הפוליטית בישראל, עמ' 155 - 204.

מקורות ראשוניים:
חוק יסוד: הכנסת, 1958.
חוק יסוד: הממשלה, 2001.

קריאת רשות:
הצעת חוק יסוד: החקיקה (גירסה חדשה), ה"ח 2864, כ' באדר התש"ס, 27.3.2000.
חוק יסוד: מבקר המדינה, 1988.
שלבי החקיקה (אתר הכנסת)

10. 2.5.2018 מפלגות ומפת המפלגות א'

קריאת חובה:
גל-נור ובלאנדר, המערכת הפוליטית בישראל, עמ' 475 - 515.
דיסקין, אברהם. ימי ירושלים האחרונים. ירושלים: מכון פלורסהיימר למחקרי מדיניות, 2001, עמ'

52-64, נספח 1, עמ' 125 (עדכון לבחירות האחרונות יופץ בשיעורים).
קניג, עפר, מפת המפלגות ומהפכים, 2015. (אתר הקורס)

מקורות ראשוניים:
בג"צ 98/69 אהרון ברגמן נ' שר האוצר ואח'.
חוק המפלגות, התשנ"ב 1992.

11. 7.5.2018 מפת המפלגות ב'
קריאת חובה:
גל-נור ובלאנדר, המערכת הפוליטית בישראל, עמ' 522-536, 543-567.

קריאת רשות:
אתר הכנסת, ממשלות ישראל, הממשלות מאז קום המדינה.
<http://www.knesset.gov.il/govt/heb/memshalot.asp>
אתר הכנסת, הבחירות לכנסת, תוצאות הבחירות מראשיתן ועם היום.
<http://main.knesset.gov.il/mk/elections/Pages/default.aspx>

12. 9.5.2018 מבחן אמצע; הממשלה
קריאת חובה:
גל-נור ובלאנדר, המערכת הפוליטית בישראל, עמ' 209 - 219.

מקורות ראשוניים:
חוק יסוד: הממשלה, 2001. (סעיפים 1-13, 17-19, 29-30, 32, 38-40, 44).

קריאת רשות:
מקורות ראשוניים:
תקנון לעבודת הממשלה.

13. 16.5.2018 הממשלה (המשך); ועדות חקירה וביקורת המדינה
קריאת חובה:
גל-נור ובלאנדר, המערכת הפוליטית בישראל, עמ' 219-227, 238-245, 305-312, 320-339, 343-346.

מקורות ראשוניים:
חוק ועדות חקירה, תשכ"ט 1968.

קריאת רשות:
גביון, רות, הרהורים על ועדות חקירה ועל מעמד המיעוט הערבי בישראל, תל-אביב: מרכז משה דיין, אוניברסיטה תל-אביב ווקרן קונרד אדנאור בישראל, 2010.
ועדת כהן, ועדת החקירה לעניין העובדות והגורמים הקשורים במעשי הזוועה במחנות סאברה ושתילה, 1982.
ועדת אור - תמצית, דו"ח ועדת החקירה הממלכתית לבירור ההתנגשויות בין כוחות הביטחון לבין אזרחים ישראלים באוקטובר 2000, 2000.
ועדת יונגרד, הועדה לבדיקת אירועי המלחמה בלבנון, 2006 (דו"ח ביניים, אפריל 2007, עמ' 103 - 149).

ועדת לנדוי, ועדת חקירה לעניין שיטות החקירה של השב"כ, 1987.
רשימת ועדות החקירה, 1969-2001.

14. 21.5.2018 שיטת הממשל בישראל: אתגרים, בעיות והצעות לשינויים – שיחה עם נשיא המכון הישראלי לדמוקרטיה, מר יוחנן פלסנר

קריאת חובה:
פלסנר, יוחנן ורהט, גדעון, תכנית לתיקון שיטת הממשל בישראל. ירושלים, המכון הישראלי לדמוקרטיה, 2015, עמ' 5-13.
https://www.idi.org.il/media/3677/a_plan_to_reform_israel-s_political_system.pdf

15. 23.5.2018 מערכת בתי המשפט, (שיעור משותף עם עו"ד נתן מיליקובסקי)

* מועד אחרון להגשת העבודה השנייה

קריאת חובה:
גל-נור ובלאנדר, המערכת הפוליטית בישראל, עמ' 263 - 304.

מקורות ראשוניים:
חוק יסוד: השפיטה, 1984.

16. 28.5.2018 סקירה היסטורית: אירועים ונושאים בהיסטוריה ופוליטיקה בישראל (שיעור מפוצל: מרצות: גב' נטע כאנר, גב' קרן דינור, גב' דפנה שניידר)

קריאת חובה:
גל-נור ובלאנדר, המערכת הפוליטית בישראל, עמ' 568 - 585.

17. 30.5.2018 יחסי העצמה בין הרשויות ו"המהפכה החוקתית"
קריאת חובה:
גל-נור ובלאנדר, המערכת הפוליטית בישראל, עמ' 110 - 126.

מקורות ראשוניים:
חוק יסוד: כבוד האדם וחירותו, 1992.
חוק יסוד: חופש העיסוק, 1992.

קריאת רשות:
אהרון ברק, "בית המשפט העליון כבית משפט לחוקה", משפט וממשל 6(2), 2003, עמ' 315 - 327.
הופנוג מנחם, "סמכות עוצמה והפרדת רשויות: ביקורת שיפוטית בישראל בפרספקטיבה השוואתית", משפטים כ"ח 1-2, 1997, ע"מ 211 - 238.
מקורות ראשוניים:
בג"צ 1030/99 ח"כ אורון נ' יו"ר הכנסת, (בג"צ ערוץ 7), 1999. (קטעים נבחרים)

18. 4.6.2018 השלטון המקומי בישראל (מר נעם ברנר)

קריאת חובה:
גל-נור ובלאנדר, המערכת הפוליטית בישראל, עמ' 358-359, 364-372, 410-412.

קריאת רשות:

מקורות ראשוניים

חוק רשויות מקומיות (בחירת ראש הרשות וסגניו וכהונתם), תשל"ה, 1975.
בריכטה אברהם, "התמורות בשלטון המקומי בישראל", 1950 - 1998". בתוך, אברהם בריכטה ועמ' פדהצור, הבחירות לרשויות המקומיות בישראל, 1998. תל-אביב, הוצאת רמות, 2001, עמ' 199 - 214.

בן אליא נחום. הדור הרביעי: שלטון מקומי חדש לישראל, ירושלים: מכון פלורסהיימר, 2004.

19. 6.6.2018 חוקה בחירות ורשויות השלטון - דיון מסכם

שער רביעי: התנהגות פוליטית וסוגיות יסוד

20. 11.6.2018 שיח, רטוריקה ותקשורת בפוליטיקה הישראלית

* מועד אחרון להגשת העבודה השלישית

קריאת חובה:

גל-נור ובלאנדר, המערכת הפוליטית בישראל, עמ' 682-691, 704-720.

מקורות ראשוניים:

בג"צ 73/35, חברת קול העם נ' שר הפנים, פ"ד ז' 871.

קריאת רשות:

חוק רשות השידור, תשכ"ה 1965.

חוק חופש המידע, תשנ"ח 1998.

21. 13.6.2018 חברה וכלכלה; "מפתח התקציב": סדנה מעשית

* מומלץ להגיע להרצאה עם מחשב נייד או עם טאבלט.

קריאת חובה:

גל-נור ובלאנדר, המערכת הפוליטית בישראל, עמ' 968 - 974, 987-1005.

קריאת רשות:

גל-נור ובלאנדר, המערכת הפוליטית בישראל, עמ' 994-1026.

22. 18.6.2018 הערבים אזרחי ישראל

קריאת חובה:

גל-נור ובלאנדר, המערכת הפוליטית בישראל, עמ' 905 - 936.

מקורות ראשוניים:

הוועד הארצי לראשי הרשויות המקומיות הערביות בישראל, החזון העתידי לערבים בישראל, נצרת:
הוועד הארצי לראשי הרשויות הערביות בישראל, 2006, עמ' 3-11.

קריאת רשות:

גל-נור ובלאנדר, המערכת הפוליטית בישראל, עמ' 947-967.
רוחנא, נאדים, סאלח, נ., סולטאני, נ., "לא משפיעים אך מצביעים: על הצבעת המיעוט הפלסטיני
בבחירות לכנסת השש עשרה", בתוך, הבחירות בישראל 2003, אריאן ושמיר (עורכים). ירושלים: המכון
הישראלי לדמוקרטיה, 2004, עמ' 311 - 348.
ע'אנם, אסעד. "המיעוט הפלשתיני בישראל: האתגר של המדינה היהודית והשלכותיו", עיונים בתקומת
ישראל 9, 2000, עמ' 420-443.
רובינשטיין, אמנון וברק מדינה, המשפט החוקתי של מדינת ישראל, תל אביב: שוקן, 2005, עמ' 414 -
437.

מקורות ראשוניים:

ועדת אור (תמצית), דו"ח ועדת חקירה לבירור ההתנגשויות בין כוחות הביטחון לבין אזרחים ישראלים,
2003.

23. 20.6.2018 דת ומדינה

קריאת חובה:

גל-נור ובלאנדר, המערכת הפוליטית בישראל, עמ' 1027 - 1046, 1050-1067, 1072-1080.

מקורות ראשוניים:

חוק השבות, תש"י 1950 (ראה שיעור מס' 1).
מכתב בן גוריון להסתדרות אגו"י העולמית ומכתב התשובה, 1947.

קריאת רשות:

גל-נור ובלאנדר, המערכת הפוליטית בישראל, עמ' 1072 - 1105.
כהן, אשר וברוך זיסר. מהשלמה להסלמה. ירושלים ותל-אביב: שוקן, 2003. עמ' 32-49, 61-64.
הועדה לגבוש ההסדר הראוי בנושא גיוס בני ישיבות - דו"ח בראשותו של השופט צבי א' טל, 1999.

מקורות ראשוניים:

נאום הרב שך בעת המשבר הקואליציוני, מארס 1990.
חוק הרבנות הראשית, תש"ם 1980.
חוק לתיקון פקודת העיריות, מס' 40 ("חוק ההסמכה"), התשנ"א 1990.
חוק לתיקון דיני הרשויות המקומיות (חוקי עזר בעניין פתיחתם וסגירתם של עסקים בימי מנוחה),
התשע"ח 2018
חוק הדיינים, תשט"ו 1955.

24. 25.6.2018 השאלה הפלסטינית וסוגיית הגבולות

קריאת חובה:

גל-נור ובלאנדר, המערכת הפוליטית בישראל, עמ' 820 - 845.

קריאת רשות:

מקורות ראשוניים:

הצהרת עקרונות על הסדרי ביניים לממשל עצמי בשטחים המוחזקים, 1993.

פקודת סדרי השלטון והמשפט, צו קביעת שטחים, תש"ח 1948.
מנשר בדבר נטילת השלטון ע"י צה"ל, 7.6.67.
מנשר בדבר סדרי שלטון ומשפט, 7.6.67.
חוק רמת הגולן, תשמ"ב 1981.
בג"ץ 2056/04 מועצת בית סוריק נ' ממשלת ישראל (מיקום גדר ההפרדה) ע' 1-12; 30-42; 50-53.
הופנונג, מנחם, ישראל-בטחון המדינה מול שלטון החוק, ירושלים: נבו, 1991, עמ' 281 - 315.
25. 27.6.2018 דיון מסכם והכנה לבחינה
קריאת חובה:
גל--נור ובלאנדר, המערכת הפוליטית בישראל, עמ' 1141 - 1156.

חומר לקריאה נוספת:
ראו למעלה

הערכת הקורס - הרכב הציון הסופי :
מבחן מסכם בכתב/בחינה בעל פה 60 %
הרצאה 0 %
השתתפות 0 %
הגשת עבודה 0 %
הגשת תרגילים 30 %
הגשת דו"חות 0 %
פרויקט מחקר 0 %
בחנים 10 %
אחר 0 %

מידע נוסף / הערות:
סילבוס מעודכן ומפורט כולל נושאי עבודות מפורסם במערכת מודל